

slide=Алтай}{/slide}

{slide=Булган}"Сvмбэр байтаг" Сумын Бэлчээр Ашиглагчдын Холбоо
Тэргvн: Б.Гансvх

Газарзvйн байршил:

Хvн амын тоо:

Малын тоо:

Газар нутгийн хэмжээ, бэлчээрийн талбайн хэмжээ:

Үндэстэн: **Торгууд**

Баг:

НА-д хамрагдсан: **2010 он**

БАХ-ийн тоо: **13**

Малчин орхийн тоо: **1351**

Хvрсэн амжилт, ажлын vр дvн:

- 2010 оны зуднаар малгvй болсон 12 малчин орход амьжиргааны эх vвсвэртэй болоход нь тусалж, 12 га талбайг торлож хамгаалах, томс, хvнсний ногоо тариалах боломжоор хангасан.
- Малчид, тариаланчдын зоволгоон тус бvр нэг удаа зохион байгуулж, нийт 1300 малчин орхийн 2000 хvнд бэлчээрийн менежмент, малчдын хамтын зохион байгуулалтын талаар танилцуулсан.
- Үр дvнд нь малчид 13 БАХ-т зохион байгуулагдсан. Хурлаа хийж, хэсгийн ахлагчид сонгогдсон.
- Ягш хэсгийн 30-аад орх нэгдэж, Булган голоос 200 шуудуу ухаж, усны эх гаргаснаар 50 орхийн 1400 мал 500 га талбай усаар хангагдсан.

{/slide}

{slide=Буянт}{/slide}

{slide=Дарви}{/slide}

{slide=Доргон}{/slide}

{slide=Дуут}{/slide}

{slide=Зэрэг}{/slide}

{slide=Манхан}{/slide}

{slide=Монххайрхан}{/slide}

{slide=Мост}"Цагаан тэмээтийн хишиг" Сумын Бэлчээр Ашиглагчдын

Холбоо

Тэргvн: Д.Цагаандаржаа

Товч танилцуулга: Ховд аймгийн Мост сум нь 2009 оны жилийн эцэсээр нийт малтай орх нь 850 ба vннээс малчин орх нь 607 орх байна. Нийт 219437 толгой малтай ба vвнийг

хонин толгойд шилжүүлвэл 314775 толгой болж байна. Сумын нийт газар нутаг нь 387,7 мянган га богоод бэлчээрийн газар нь 130900 мал багтаах боломжтой нь мониторингийн судалгаагаар тогтоогдсон байна.

Энэ нь оноогийн байдлаар бэлчээрийн даац ачаалал хэт ондор байгааг үзүүлж байгаа ба энэ нь эргээд бэлчээрийн талхагдал, цолжилтийг үүсгэх үндсэн ноцол болж байна. Бид энэ бүхнийг хэсгээрээ ярилцаад Хадлангийн талбай байгуулах, Бэлчээр хашиж хамгаалах, Овсны фонд барих зэрэг ажлуудыг толовлоод ажиллаж байна.

НА-д хамрагдсан: **2010он**

БАХ-ийн тоо: 4

Малчин орхийн тоо: **560**

Хүрсэн амжилт, ажлын үр дүн:

- Сумын малчдын уулзалт хурал зохион байгуулж бэлчээр зохион байгуулалт, бэлчээрийн доройтлыг бууруулах талаар сургалт явуулсны үр дүнд малчид 4 БАХ-т зохион байгуулагдсан.

- Малчдын сургалт, мэдээлэл, үйлчилгээний тов сумын тов бий болж, малчдын хэрэгцээтэй мэдээлэлээр хангах, малчдад хvv багатй зээл олгох зэрэг үйл ажиллагаа явуулж байна.

- БАХ-с хамгийн идэвхитэй ажиллаж байгаа нь Цэцэг гол БАХ юм. Энэ хэсэг хэсгийн хурлаараа бэлчээр ашиглалтын толовлогоогоо боловсруулж мордож ажиллах гэж хичээж байна. харамсалтай нь бусад хэсгүүд болоод сумын твшинд энэ ажил жигдрээгвй байгаа учраас бусад хэсгийн мал онжоож амрааж байгаа бэлчээрт нь орж ирэх зэрэг асуудлууд ихээхэн гарч байна.

- Цэцэг гол БАХ-ийн малчид мон оргон хэрэглээний барааны худалдан авалт тvvхий эдийн бооний борлуулалтын ажил зохион байгуулсан.

- Мост сум байгалийн ховор ан амьтнаараа алдартай. Цэцэг гол БАХ-ийнхэн хэсгийн малчдад тvшиглэн аялал жуулчлалын бүтээгдэхvvн хогжvvлэх чиглэлээр ажиллаж байна.

Мөст сумын "Цэцэг гол" БАХ-ийн туршлага

Хэсгийн ахлагч Алтансүх: Манай суманд бэлчээрийн даац маш их хэтэрснийг бид энэ зун хийсэн мониторингийн судалгааны дүнгээс олж мэдлээ. Иймээс хэсгээрээ ярилцаад Хадлангийн талбай байгуулах, Бэлчээр хашиж хамгаалах, Овсны фонд барих зэрэг ажлуудыг толовлоод ажиллаж байна. Бид энэ оны 09-р сараас эхлээд Мал аж ахуйн 4 багаас 1500 ямааг Ховд аймаг руу тууварт явуулав. Мал бэлтгэлийг эм ямааг 20000, сэрх 30000 тогрогийн ханштай бэлтгэв. Энэ нийт малчдад шууд 25-30 сая тогрогийн борлуулалт хийлээ. Мон бид 10-р сард 76 орхоос 300 сэрх 1200 эм ямааг малчдаас худалдан авч нийт 1400 ямааг 2 суурь болгоод С. Батэлгэр, Х. Лувсанпүрэв, Б. Донхоо, Б. Бямбасүрэн нарын 4 малчинг тус бүр сарын 350000 тогрогийн цалин огч 45 хоног маллуулахаар 10-р сарын 05 наас эхэлэн гэрээ хийж ажиллаж байна. Цаашид энэ бэлтгэсэн малыг 11-р сарын 25-наар мах бэлтгэлд бэлтгэх учир мах бэлтгэлийн 15-25 хvн

твр ажлын байртай болно. Манай бэлчээр хамгаалах хэсгийн дундын сангаас Э. Энхболд 1200000 мянган тогрогийн зээл авч мал бэлтгээд буцааж хугацаанд нь толов. Бидний дээрх хийсэн ажил бол малын сүргийн бүтэцэд ихэнх хувийг эзлээд байгаа ямаан сүргийн тоог багасгаж, бэлчээрийн даац, талахдалыг тодорхой хэмжээгээр бууруулж байгаа болов уу гэж бодож байна. Мон бид малчдаас цуглуулсан малаа Оройн ус мал эмнэлэгтэй хамтарч мал эмнэлгийн вакцин, угаалга хийсэн. Малын эмч Я. Хврэлбаатарт вйлчилгээний холс болгож 160000 тогрог огов. Ер нь бид нийлээд цаашид малын тvvхийн эд бэлтгэлийн бирж байгуулж болох юм гэсэн бодол торсон. Тэгвэл бид малчдаас Сvv, Ноос, Ноолуур, Хонины арьс, Ямааны арьс, Адууны шир, Үхэрийн шир, Тэмээний шир, Зах зээлд мал мах стандартын дагуу бэлтгэх боломжтой юм байна.

Цаашид 2010 оны 12- сарын эхээр болох МИШЭЭЛ ЭКСПО тов дээр болох олон улсын аялал жуучлалын үзэсгэлэнд “Цэцэг гол” хэсэг спорт агнуур, явган аялал, тvvхт дурсгалт аялал, зэрэг бүтээгдэхvvнээр оролцохоор бэлтгэж байна.

Манай Бэлчээр хамгаалах хэсэг 2010 оны 6-р сараас хойш бvх гишvvдийн хурал 2 удаа, удирдах зовлолийн хурал 3 удаа, засаг дарга, сумын ИТХ-ын дарга нийт 4 удаа уулзалт хийж санал бодлоо солилцлоо. Би хэсгийн айл орхоор явахад нэг удаа 415 км аялаж байлаа.

Манай хэсгийн хувьд сумын удирдлагтай санал зоролдсон зvйл гэвэл бэлчээрийн толборийн тухай асуудал Сумын удирлага болохоор бэлчээр зорчсон хvmvст хариуцлага тооцохоор малчид хоорондын маргаан гарна гэж болгоомжилж байна. Манай малчид Болон “Цэцэг гол” БАХ-ийн удирдах зовлол болохоор нэгэнт бэлчээр хамгаалах гэж байгаа бол бэлчээр зорчсон этгээдэд заавал хариуцлага тооцох ёстой гэж байна. Сумын удирдлага бидний вйл ажиллагаа бүрэн дэмжиж байна. Цаашид хэсэгтэй хамтран ажиллана гэж байгаа.

{/slide}

{slide=Мянгад}{/slide}

{slide=Үенч} “Үенч Алтан нутаг” Сумын Бэлчээр Ашиглагчдын Холбоо Тэргvvн Ш.Отгонбаяр

Газарзvйн байршил: Үенч сум 1931 онд байгуулагдсан. Аймгийн товоос 365 км, Улаанбаатараас 1650 км зайтай оршдог. Алтайн нурууны овор хангай говь хосолсон нутагтай. Зvvн, зvvн хойд талаараа мост сум, омнод хэсгээрээ Алтай, хойт талаараа БНХАУ-ын ОМОЗО-ны Чонж аймгийн Мурий, Чита сумуудтай хиллэдэг.

Хvн амын тоо: **4541**□□□□□□□□□□□□□□□□

Малын тоо:

бvгд	тэмээ	адуу	vхэр
69792	933	3177	4429

Газар нутгийн хэмжээ, бэлчээрийн талбайн хэмжээ: Газар нутгийн хэмжээ 747672 га. Үүнээс 581727 га нь бэлчээрийн, 500 га нь тариалангийн, 1085 га нь хадлангийн, 164360 га нь ой мод, заг ургадаг.

Үндэстэн: Захчин, казак, торгууд, урианхай

Баг: 5

НА-д хамрагдсан: **2010он**

БАХ-ийн тоо: **9**

Малчин орхийн тоо: **720**

Хүрсэн амжилт, ажлын үр дүн:

- Малчид нэгдлийн вед дагаж мордож байсан бэлчээр ашиглах, нүүдэл суудал хийх хуучин уламжлалаа алдаагүй байсан сайн хорс суурь байсан. Сумын нийт малчид 9 БАХ-т хуваагдан тус бүр бэлчээр зохион байгуулалтын толовлогоо гарган мордож ажиллаж байна.

- Сумын бэлчээр хадлан ашиглах талаар баримтлах журам, Бэлчээр зохион байгуулалтын тухайн жилийн толовлогоо гарч ИТХ-р батлагдан мордогдож байна.

- Үенч сумын ЗДТГ, суманд хэрэгжиж байгаа Ногоон алт, Тогтвортой амьжиргаа 2 тосол, МЭҮАлба, Ходолмор эрхлэлтийг дэмжих сан зэрэг байгууллагууд ажлын уялдаа холбоо сайтай ажилласнаар нийтийн эрх ашигт нийцэхүйц ажлуудыг бодит үр дүнтэйгээр хэрэгжүүлж байна.

- 2010 онд тус сум ус хуваарилах хаалт барьж, хадлан, тэжээл тариалах талбай усжуулснаар 125 тонн хадлан, 25 тонн тэжээл авсан. Малчдын байгууллагаар дамжуулан уг овс хадланг малчдад зах зээлийн ханш дагаж хэлбэлзэхгүйгээр тогтмол үнээр олгож байна. энэ ажлаараа ХХААХҮЯ-с зарласан хадлан тэжээл 2010 болзолт уралдаанд улсад 3-р байр эзэлсэн амжилт үзүүлээд байна.

- Үенч суманд малчдын хамтын үйл ажиллагаа хүчтэй орнож идэвхижсэн нь сумын 300 гаруй малчдыг эгнээндээ нэгтгэсэн Үенч-малчны ирээдүй хоршоо байгуулахад хүрсэн. Тус хоршоо байгуулагдаад удаагүй боловч малчдын малын гаралтай түүхий эдийг бооноор борлуулах, оргон хэрэглээний гурил будаа, ТВ-ийн антенн зэрэг барааг бооноор хямд үнээр нийлүүлснээр нэг малчин орход дунджаар 40 гаран мянган тогрогийн ашиг, зардлын хэмнэлт үзүүлээд байна.

Орон нутгийнхан тэргүүн туршлага, амжилт

Ховд аймгийн Үенч сум

2010 онд зарцуулсан нийт төсвийн бүрдүүлэлт

Ногоон алтаас 44.500.000 тогрог, ТА-2 тослоос 17.800.000 тогрог, Ходолморийг дэмжиж ажлын байр нэмэгдүүлэх сангаас 8.000.000 тогрог, малчдаас- 500.000 тогрог,

улсын тосвоос 24.000.000 тогрог, сум орон нутаг бусад ТББ – 1.560.000 тогрогийн тосов зарцуулсан байна. Малчдын монгон хуримтлал буюу дундын сан - 12.000.000 тогрог , Ногоон алтаас- 17.000.000 тогрог нийт 29.000.000 тогрогоор зээл олгож эхлээд байна.

Хамтын ажиллагааны жишээ

ЗДТГ Сумын ЗДТГ-с захирамжлан ЗДТГ-ын эзэмшилд байгаа 50 га газрыг сумын овс тэжээлийн нооц бүрдүүлэх зорилгоор Үенч Алтан нутаг сумын БАХолбоонд эзэмшүүлэх, хадлангийн талбайг усалж арчлах, хадлан тэжээлийн нооц бүрдүүлэх, худалдан борлуулах гэрээ байгуулан ажиллаж, гэрээний хэрэгжилтэд хяналт тавин хамтран ажиллаж байна.

Төслүүд Хадлангийн талбай усжуулахын тулд ус хуваарилах далан 5,800,000 тогрогоор барьсан. Үүний 4,000,000 тогрогийг ТА 2 тослоос, 1000,000 тогрогийн НА хотолборийн санхүүжилтээр хийсэн. Мон шаардлагатай тоног тохооромж хаман боогч-3,500,000, трактор- 2,000,000 тогрог, сэлбэг, шатахуун, хоолны зардал – 4,900,000, ажиллах хүчний холс 4,600,000 тогрогийн зардлыг НА хотолбороос санхүүжүүлэн ажилласан байна.

Малчид, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, сангаас шинээр ажлын байр нэмэгдүүлэх чиглэлээр нийт 9 малчин орх, малчдын бүлэг хадлангийн талбай хаших, шинээр бий болгох, ногоон тэжээл тариалах, хадлангийн нооц бэлтгэх ажилд оролцлоо.

Үүний үр дүнд нийт 125 тонн хадлан, 25 тонн ногоон тэжээл хурааж авсан.

Үенч-Алтан нутаг СБАХ-ны тэргүүн Ш.Отгонбаярын туршлага

Малчдын оорийгоо удирдах байгууллага амжилттай ажиллахад дараах зүйлс чухал үндэс суурь болсон.

1. ТББ нь малчдын ашиг сонирхлыг нэгтгэж чадсан. Нэгдэж чадвал ийм ийм давуу талтай юм байна гэдгийг ойлгуулж чадсан.
2. Дундын сан чухал үүрэг гүйцэтгэсэн. Малчдыг хүнд хэцүү тулгамдсан үед нь банкны хүвнээс бага хүвтэй зээл олгож байсан нь гол хүчин зүйл болсон.
3. ТББ тэргүүн омо нь нутагтаа удирдах албан тушаал эрхэлж байсан, хүмүүстээ нолоолж чаддаг, удирдах ухаантай байсан нь мон нолоолсон.
4. Малчдын хамтын хүчийг нэгтгэхийн тулд малчидтайгаа сайн харилцаатай байх хамгийн чухал. Орон нутгийн удирдлагууд болоод бусад газрууд бие биенээ ойлгодог, дэмждэг байвал ажил амжилттай явагдана. ИТХ, ТА тосол, Монгол мал хотолбор бүшд хамтраад ажлынхаа саналыг оруулдаг, боловсруулдаг, баталж, ажил хэрэг болгож ажилладаг.
5. БАХ-ийн малчдын итгэл даах хүн ажиллах хэрэгтэй. Тэгж байж нэгдэж хамтарч, илүү нягтарч ажиллана, түүнээс би дарга гээд байвал малчид хүлээж авахгүй. Мэдээлэл нээлттэй байх хамгийн чухал. Бүх хүн нэгдсэн, зөв мэдээлэлтэй байх хэрэгтэй.
6. Хадлангийн салаа, тэжээл тариалах зэрэг томоохон ажлуудыг гүйцэтгэх багаа маш сайн бүрдүүлэх хэрэгтэй.
7. БАХ-ийн 4 ахлагч сумын ИТХ-ын толоологч. ИТХ-ын толоологч БАХ-ийн ахлагчаар ажиллахад малчдын асуудлыг сум орон нутгийн түвшинд гаргаж тавих, шийдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой, давуу талтай.

8. Аливаа нэг тослийг тухайн БАХ-ийн ахлагчаар удирдуулан гүйцэтгүүлэх нь үр огоожтэй. Оорсдийнхоо толоо оорсдоо ажиллаж байгаа усраас үнэн сэтгэлээсээ ажилдаа ханддаг.

9. Малчны байгууллага нь ашгийн толоо байгууллага биш, оорсдийнхоо эрх ашгийн толоо байгууллага учраас ашгийн толоо элдэв зорчилгуй, зов голдрилоороо явж байна.

10. ШХА-ийн НА тосолд талархал илэрхийлэх хэрэгтэй. 1990 оноос хойш малчид эзэнгүй байлаа, харин оорсдийнхоо толоо байгууллагатай болсноор нэгдсэн удирдлагатай, эдийн засаг, зах зээлийн нэгдсэн сувагтай болсон.

11. Сумын тосвийн бүрдүүлэлтээс илүү гарсан 20 орчим сая тогрог байгаа. Үүгээр малчдын байгууллагад 66 машин авч огооч гэсэн хүсэлтийг ИТХ-д тависан байгаа. 1-р сарын 20-д гараад шийдэгдэнэ. Малчдын байгууллагыг бие даалгах – цас зудны үеэр малчиддаа хүрэх

12. БАХ-үүд зохион байгуулагдсанаар бэлчээрийн маргаан байхгүй.

13. Хоршоо байгуулагдаад түүхий эд авч эхэлсэн. Нэгж бүтээгдэхүүний ашгаас 500 тогрогийг хоршооны эрсдэлийн санд, 500 тогрогийг тусламжийн санд байршуулахаар дүрмээрээ баталсан богоод байршуулж байна.

14. Сумын малчид адууны ширээ 10,000 тогрогоор нутгийн чэнжэд огсон, 78 орх малчны байгууллагад 10,000 тогрогоор огсон, ширээ 25000 тогрогоор борлуулж, зорвуг малчдын сургалт-шинэ жилийн үеэр олгосон. Үүнийг харсан малчид чэнжэд түүхий эдээ огохоо больёо гэлцсэн.

15. Малчдын хоршоо одоогоор 300 гишүүн орхтэй болоод байна. 50 Малчин орхийн цагаан сарын барааны захиалгыг аваад байна.

16. Хоршоо 25 кг-ын гурилын үнэ сумын дэлгүүрүүдэд 20,000 тогрог байсныг 18,000 тогрог болгон үнийг барьсан. Гишүүн бус малчин орх, сумын товийн айлуудад гурилыг 19,000 тогрогоор олгодог.

{/slide}

{slide=Ховд}/{/slide}

{slide=Цэцэг}/{/slide}

{slide=Чандмань}/{/slide}

{slide=Эрдэнэбүрэн}/{/slide}